

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

Наталія ПАНГЕЛОВА

*Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди*

Актуальність. На сучасному етапі розвитку незалежної України все більш актуальним стає завдання повноцінного соціального формування підростаючого покоління, всіх членів суспільства.

Ефективне вирішення цього завдання потребує проведення ґрунтовних наукових досліджень, які дозволять виявити найбільш оптимальні умови, засоби і фактори, які будуть сприяти процесу соціалізації різних соціально-демографічних груп, зокрема – студентської молоді. Дана обставина і визначає **актуальність** наших досліджень.

Для вирішення завдань дослідження нами були використані наступні методи: аналіз наукової і методичної літератури даної проблематики; педагогічне спостереження, педагогічний експеримент; опитування, анкетування; методи математичної статистики.

Результати дослідження. У даній статті нами здійснена спроба уточнити загальну теоретичну концепцію соціалізації і показати значення колективних занять фізичною культурою і спортом у вищих навчальних закладах в цьому процесі.

У науковій літературі і досі відсутня єдине визначення соціалізації. Більшість вчених розуміють її як зміни та якісні перетворення самої людини протягом всього її життя [1, 2, 3].

Існуюча різноманітність дефініцій соціалізації у філософсько-соціологічній, психологічній і педагогічній літературі свідчить про складність і багатоаспектність цього суспільного явища.

Найбільш правомірне визначення соціалізації, на наш погляд, належить С.С. Баженіну (1976), який розглядає її як засіб формування соціальної, тобто людської сутності.

Розуміння соціалізації як процесу реалізації потенційної здібності до досконалення людської сутності дозволяє у повній мірі оцінити все кардинальне значення соціального: соціальної практики, соціального досвіду, соціально-культурних програм формування людини, які повинні виявити, сформувати і розвинути потенціал людини у вигляді інформаційної, операційної, мотиваційної психічних підсистем людини.

Більш поглибленому розумінню соціалізації сприяє уявлення про її структуру. У такому розумінні соціалізація є складним діалектичним процесом з багатьма взаємоперетвореннями, взаємопереходами її форм-рівнів взаємодії окремої особистості і суспільства. Такими рівнями, ступенями (формами) взаємодії є ідентифікація, індивідуалізація і персоналізація [1].

Основною і визначною формою соціалізації є ідентифікація, під час якої реалізується соціальна ідентичність індивіда із людським родом. Оскільки на світ виходить потенційна людина, то у соціальному відношенні вона володіє всією сукупністю загальних для людства якостей лише в тенденції. Для цієї

потенційної людини перший крок соціалізації полягає у засвоєнні загальнолюдських якостей, які утворюють соціальний досвід, зафіксований у соціокультурних програмах. Процес ідентифікації здійснюється завдяки соціально-психологічним механізмам.

Таким чином, ідентифікація є першою і визначною формою соціалізації, призначення якої полягає у залученні окремої людини до загальної сукупності людей.

Визнання ідентифікації основною і визначною формою соціалізації не дає підстав розглядати індивіда як певний мікросоціум, на який механічно переносяться всі риси і досягнення суспільства. Індивід відтворюється у своїх потребах і здібностях лише в притаманній йому індивідуальній формі.

Все це визначає необхідність індивідуалізації як важливої складової соціалізації. Сутність індивідуалізації полягає, на наш погляд, у способах проявлення і набуття індивідом його соціальної неповторності.

Вищим рівнем соціалізації є персоналізація – якісно нова форма, яка підкреслює цілісний, інтегральний характер особистості кожної окремої людини. Процес персоналізації передбачає розвиток самостійності, тобто здатності індивіда діяти активно у відповідності з особистими позиціями. Таким чином, персоналізація виражає здатність і готовність людини користуватись різноманітністю створеного ним світу речей і відносин для саморозвитку і ствердження своєї самобутності.

Персоналізація як найвища форма соціалізації пов'язана з її попередніми формами. Вона передбачає глибоке усвідомлення людини своєї ідентичності з іншими людьми, групою, суспільством і трансформації її за рівнем своїх індивідуальних можливостей.

Таким чином, процес соціалізації є складним діалектичним процесом, який дозволяє уточнити рівні розвитку культури особистості.

Якщо діяльність суб'єкта не викликає зацікавленого відношення до неї особистості, нав'язана їй ззовні, то, як правило, така діяльність формує і відповідно низький рівень культури особистості.

З метою конкретизації наведених вищезгаданих положень зробимо посилання на дані соціологічного дослідження рівнів сформованості фізичної культури особистості студента, яке проводилось кафедрою теорії і методики фізичного виховання Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

На основі анкетування було встановлено, що переважна більшість (85%) опитаних студентів історичного, педагогічного, природничого і філологічного факультетів мають лише перший, початковий рівень розвитку фізичної культури, для якого є характерним відношення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності як до обов'язкових занять. Даний рівень фізичної культури не забезпечує ціннісного відношення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності як дієвого засобу їх фізичного вдосконалення з метою соціального розвитку.

Тільки 14-15% опитаних студентів володіють більш високим, другим рівнем сформованості фізичної культури, який пов'язаний із самостійними заняттями, ранковою гімнастикою, заняттями спортом в секціях, під час дозвілля та ін. Ця частина студентської молоді усвідомлює необхідність доброго фізичного стану для оптимального індивідуального розвитку і усвідомлено прагне до вдосконалення своєї біологічної основи. Так 12,6% студентів відмітили, що їм відоме почуття "м'язової радості". Такий стан можна відчутти лише за наявності систематичних

вважають фізичними вправами. 11,3% студентів вважають, що фізкультурно-спортивна діяльність є ефективним засобом підвищення працездатності, а 6,3% – розвитку психологічних якостей. Таке відношення особистості до фізкультурно-спортивної діяльності необхідно заохочувати, тому що лише індивідуальна самодіяльність сприяє самовизначенню особистості, набуття нею стійкого відношення до фізкультурно-спортивної діяльності як індивідуальної цінності.

На основі викладеної вище теоретичної концепції соціалізації нами був організований соціально-педагогічний експеримент, під час якого вивчалась можливість практичного здійснення соціалізації в трьох її формах і роль студентського спортивного колективу у даному процесі.

В якості основного змісту соціалізуючої діяльності була визначена фізкультурно-педагогічна діяльність.

Порівнюючи загальну характеристику соціалізації саме з цією діяльністю були сформульовані наступні основні положення, які лягли в основу експерименту:

1. Фізкультурно-педагогічна діяльність повинна являти собою динамічну єдність трьох педагогічних явищ – ідентифікації, індивідуалізації, персоналізації.
2. Значущість структури процесу фізкультурно-педагогічної діяльності зобов'язує розробити систему характеристик кожного педагогічного явища (трьох рівнів соціалізації), що є необхідним для чіткого управління фізкультурно-педагогічної діяльності і переводу її в індивідуальну та суспільну самодіяльність у майбутнього фахівця.
3. Навчальні програми повинні містити перелік вмінь педагога у здійсненні трьох форм соціалізації – ідентифікації, індивідуалізації, персоналізації.

Дані соціологічного дослідження, проведеного у звичайних навчальних та експериментальних групах, свідчать про те, що ціннісне відношення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності знаходиться у тісній залежності від вміння педагога створити умови для соціалізації особистості. Не випадково всі 100% студентів експериментальної групи, педагог якої володів такими навичками, вважають “Фізичне виховання” у першій половині переліку необхідних навчальних предметів, тоді як у звичайних групах на необхідність даної дисципліни вказують 20-30%. Більш того, 20% студентів контрольних груп зменшили б кількість годин, які відводяться на дисципліну “Фізичне виховання”, або взагалі – виключили б її з навчального процесу. Всі студенти експериментальної групи вважають, що заняття фізкультурно-спортивною діяльністю здійснюють помітний позитивний вплив на розвиток особистості, а у контрольних групах таку думку мають лише 20-30% студентів.

Результати досліджень свідчать про те, що значна частина студентської молоді вважає про необхідність занять фізичними вправами, вказує на свою недостатню фізичну підготовленість (17% опитуваних оцінили її як відмінну 30,6% – як задовільну і 43% – як слабку). Активно займаються фізичними вправами лише 45-50% студентів, 39% займаються епізодично, а 13,8% – не займаються взагалі. Серед чинників, які заважають студентській молоді займатись фізичними вправами за програмою навчальної програми, найбільш розповсюдженими є відсутність вільного часу через велике навчальне навантаження. На цей чинник вказали 23,3% опитуваних, 10,4% відмітили, що є цікавіші види дозвілля, ніж фізкультурно-спортивна діяльність; 10,4% посилались на відсутність сили волі; 10,4% – на відсутність спортивних секцій,

які цікавлять респондентів; 9,3% – на обмеження за станом здоров'я; 14,3% – на погану матеріально-технічну базу.

Одним з основних завдань соціально-педагогічного експерименту був перевірка гіпотези про те, що найбільш дієвим фактором соціалізації є колектив як група вищого рівня розвитку.

Під групою вищою розвитку ми (за А.В. Петровським, 1984) розуміємо визначену систему змістовних детермінант групи, до числа яких відносяться колективна ідентифікація і самовизначення, ціннісно-орієнтаційна єдність, характер прийняття відповідальності за успіхи та невдачі у сумісній роботі, мотивація міжособистісного вибору та ін. Сформувати таку ціннісно-орієнтаційну єдність можливо лише в процесі сумісної соціально значущої діяльності.

Висновки. Спостереження за ходом експерименту показало, що використання фізкультурно-спортивної діяльності дозволяє сформувати колектив вже до кінця семестру. Студенти відзначають, що в колективі, сформованому на базі загальної занять спортом, як правило, переважає настрій оптимізму, почуття емпатії, згуртованості.

Для спостереження за результативністю процесу соціалізації в спортивному колективі на кожного студента був заведений соціальний паспорт, у якому фіксували динаміка його фізичного розвитку, успішності, громадської активності, особистісні якості. Виявилось, що всі ці параметри значно вищі в експериментальній групі. Так якщо середній бал успішності в контрольній групі – 3,6, то в експериментальній – 4,2.

Результати експерименту дозволяють передбачити, що здійснення соціалізуючої діяльності на основі розробленої структури цього процесу формування спортивного колективу сприяє не тільки вирішенню окремих педагогічних завдань, але є і важливою умовою соціального становлення особистості студентів.

Література

1. Ананьев Б.Г. *О психологических эффектах социализации*. Изд. ЛГУ, Вып. II, 1981.
2. Баженин С.С. *Человек и его история*. Л., 1976.
3. Петровский А.В. *Вопросы истории и теории психологии*. М., Педагогика, 1984.

SOCIALIZATION OF PERSONALITY A STUDENTS IN THE PROCESS OF SPORTS ENGAGEMENT

Natalia PANGELOVA

Pereyaslav-Hmel'nitskiy state pedagogical university of the name of Grigoriya Scovoroda

Abstract. The article considers possibilities of creation of the most optimum terms of the social forming of student young people by means of athletic activities.

Key words: Socialization of personality, athletic activities, sports engagement.